

MANTIQUIY XATOLIKLARNI TOPISHNI O'RGATISH

Mirzaakbarov Abdurasul Mirzaakbarovich

Namangan davlat universiteti o'qituvchisi

abdurasulmirzaakbarov95@gmail.com

Ummataliyev Umidjon Ikromjon o'g'li

Namangan davlat universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada oliy o'quv yurti talabalari va bo'lajak o'qituvchilarning masalalardagi mantiqiy xatoliklarni topib yechishga o'rgatish, kreativ fikrlashini oshirish, mustaqil fikr yuritish qobiliyatlarini rivojlantirish, shuningdek, fikr-mulohazalar va mantiqiy ravishda o'qish qobiliyatlarini rivojlantirish atroflicha muhokama qilingan. Mantiqiy xatoliklarni topish va ularni tuzatish, odamlarga mantiqiy o'ylashni va fikrlashni o'rgatishning muhim qismi bo'lib, masalalarni tez yechishni rivojlantirish uchun yaxshi bir vosita bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: *mantiqiy xatolik, mantiqiy noto'g'ri, (Syllogism) xatoliklar, mazmun muhokamasi (ad hominem), kreativ fikrlash, mustaqil fikrlash.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье подробно рассматривается обучение учащихся и будущих учителей находить и решать логические ошибки в задачах, повышать их творческое мышление, развивать навыки самостоятельного мышления, а также развитие навыков рассуждения и логического чтения. Поиск и исправление логических ошибок является важной частью обучения людей рассуждать и логически мыслить и может стать хорошим инструментом для развития быстрого решения проблем.

Ключевые слова: *логическая ошибка, логическая ошибка, (силлогизмы) ошибки, обсуждение содержания (ad hominem), творческое мышление, независимое мышление.*

ANNOTATION

In this article, teaching students and future teachers to find and solve logical errors in problems, increase their creative thinking, develop independent thinking skills, as well as the development of reasoning and logical reading skills are discussed in detail. Finding and correcting logical fallacies is an important part of teaching people to reason and think logically, and can be a good tool for developing quick problem solving.

Key words: *logical fallacy, logical fallacy, (Syllogism) fallacies, content discussion (ad hominem), creative thinking, independent thinking.*

Kirish. Mamlakatimizda matematika fanini rivojlantirishga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Shu maqsadda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 07.05.2020 yildagi “Matematika bakalavriat ta’lim yo‘nalishlari bitiruvchilarining muayyan aniq sohalarda amaliy masalalarni yechish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun ta’lim dasturlarini fanlar (yo‘nalishlar)aro integrativ prinsip asosida ixtisoslashtirilgan tartibda ishlab chiqish va joriy etish”¹ PQ-4708-sonli qarori muhim islohot sifatida imkoniyatlar eshigini ochib beruvchi vazifani bajaradi.

Tadqiqot ishining maqsadi sifatida biz o‘quvchilarni mantiqiy xatolikni topish va tuzatishning muhim qismi, fikr-mulohazalar va mantiqiy ravishda o‘qish qobiliyatlarini rivojlantirishdir.

Tadqiqot ishida quyidagi qadamlar orqali bir nechta vazifalar belgilangan bo‘lib, talabaga bu jarayonni boshlashda yordam bera oladi:

1. Mantiqiy noto‘g‘ri:

- maslahatlar: Javobni to‘g‘ri tuzatishdan oldin, savol yoki masala matnini diqqat bilan o‘qib chiqish kerak. Noto‘g‘ri savollar yoki noto‘g‘ri ma’lumotlar to‘g‘risidagi mantiqiy qo‘llanmalarni izlash va yordam olish.
- tuzatish usullari: Ma’lumotlarni tekshirish, matnni diqqat bilan o‘qish, savollar va murojaatlarni to‘g‘ri tushunish va javobni amalga oshirish uchun ishchi algoritmnini tuzish orqali mantiqiy noto‘g‘ri, to‘g‘ri qilingan javobni aniqlash.

2. Agar-agar (Syllogism) xatoliklar:

- maslahatlar: Agar-agar mantiqiy qo‘llanmasida eng ko‘p uchraydigan xatoliklar noto‘g‘ri tushunish, so‘zlar va mazmunning noto‘g‘ri qarashlari keng tarqalgan.
- tuzatish usullari: Agar-agar mantiqiy qo‘llanmasida ishlatilgan har bir termin va mazmunni tekshirish, noto‘g‘ri mantiqiy muqobil va mazmunlar uchun alternativ mazmunlarni qidirish va mantiqiy muammoni yechib olish.

3. Mazmun muhokamasi (Ad Hominem):

- maslahatlar: Mazmunni tahlil qilish va mantiqiy bahslash kerak.
- Tuzatish Usullari: Savol, bahs yoki masala shaxsiyatga oid xulosalar taqdim qilish o‘rniga, ma’lumotlarga, argumetnlarga va mantiga e’tibor berish.

Mantiqiy xatoliklar va ularni tuzatish usullari, o‘rganish va mustaqil fikr bildirishda yordam beradigan asosiy qo‘llanmalar va darsliklar orqali o‘rganilish yaxshi natijalar beradi.

1-masala: “O‘nta sham yonib turibdi, ularni uchtasi o‘chirildi. Nechta sham qoldi?” Mulohaza yuritishni quyidagicha olib borish kerak.
Uchta sham o‘chirilsa nechta sham yoniq qoladi?²

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 07.05.2020 yildagi PQ-4708-son

² Mirzaakbarov.A.M Talabalarni mantiqiy fikrlashga o‘rgatishda interfaol usullardan foydalanish yo‘llari. Scientific Journal Impact Factor, 2023 yil, №3 -B 570-574.

Yechish: - “7” ta.

Yonib turgan sham nima qiladi?

“eriydi”

Biroz vaqtdan keyin nima bo‘ladi?

“erib tugaydi”

Unda nechta sham qoladi?

- “uchta”

2-masala: Sinfda 30 ta o‘quvchi o‘qiydi. Ulardan 20 tasi rus tilini biladi. 18 tasi ingliz tilini biladi. Savol: nechtasihar ikkala tilni biladim?¹

Javob: 12 ta rus, 10 ta ingliz, 8 har ikki tilni biladi.

Yuqoridagi masalalarni yechish natijasida o‘quvchilarni mantiqiy o‘ylash va muhokama qilish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Nafaqat matematika yo‘nalishi balki, boshlang‘ich sinflarda mantiqiy masalalarni yechishda mantiqiy xatoliklar topish orqali to‘g‘ri yechishni mustahkamlash darslarida ham foydalanish mumkin.

Xulosa qilib, mazkur tadqiqot ishida ishlab chiqilgan masalalar o‘quvchilarning mantiqiy xatoliklarni topish qobiliyatlarini o‘rganish va rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Tavsiyadan foydalanish natijasida talabalarda masalalarni yechishda sabr va qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qat‘iy kerak bo‘lgan bir qator mantiqiy jarayonlarni o‘rganishlariga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 07.05.2020 yildagi PQ-4708-son (1-ilova).
2. Mirzaakbarov.A.M Talabalarni mantiqiy fikrlashga o‘rgatishda interfaol usullardan foydalanish yo‘llari. Scientific Journal Impact Factor, 2023 yil, №3 -B 570-574.
3. Mirzaakbarov.A.M Kombinatoriya va tanlanma masalalar orqali bo‘lajak o‘qituvchilarni mantiqiy fikrlashga o‘rgatish yo‘llari. O‘zMU xabarlar, 2023 yil, №1/12/1 -B 175-177.

¹ Mirzaakbarov.A.M Kombinatoriya va tanlanma masalalar orqali bo‘lajak o‘qituvchilarni mantiqiy fikrlashga o‘rgatish yo‘llari. O‘zMU XABARLARI, 2023 yil, №1/12/1 -B 175-177.